

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА

УДК [001:37:32.019.5(477):355.01(470+571:477)]»2014/2022»

DOI: 10.33402/ukr.2024-40-3-19

Парасковія ДВОРЯНИН

*кандидат наук із соціальних комунікацій
доцент кафедри радіомовлення і телебачення факультету журналістики
Львівського національного університету ім. І. Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7858-3563>
e-mail: paraskadvoryanyn@gmail.com*

Василь ІЛЬНИЦЬКИЙ

*доктор історичних наук, професор
завідувач кафедри історії України та правознавства
Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка
доцент кафедри мобілізаційної, організаційно-штатної та кадрової роботи
Національної академії сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного
Scopus ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203399830>
ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/H-4431-2017>
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4969-052X>
e-mail: vilnickiy@gmail.com*

НАУКОВА СФЕРА УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: МЕДІЙНИЙ ДИСКУРС 2014–2022 РОКІВ

Розкрито напрями і змістові аспекти проблематики функціонування наукової сфери в масмедійному дискурсі України від початку війни в лютому 2014 р. до повномасштабного нападу Росії на Україну в лютому 2022 р. Зазначено, що методологія дослідження ґрунтується на принципах науковості, системності, а також на використанні дискурс-аналізу як міждисциплінарного підходу до студіювання масмедійного простору. Стверджено, що наукова новизна полягає в тому, що вперше розкрито напрями і змістові аспекти проблематики реформи середньої ланки освіти України в дискурсі соціальних медіа (2014–2022).

У результаті дослідження встановлено, що українські ЗМІ не приділяли постійної уваги науковій політиці в Україні у зазначений період. З'ясовано, що проблематики наукової сфери в українському медійному дискурсі розкривалася крізь призму висвітлення низки аспектів, передусім йшлося про необхідність припинення співпраці з Росією у науковій площині. Стверджено, що неодноразово обговорювалося реформування наукової сфери, зокрема зміна управління наукою, створення Національного фонду досліджень, Національної ради з питань розвитку науки і технологій. Встановлено, що одним із головних стало питання незадовільного фінансування наукових інституцій України, яке привертало увагу ЗМІ через протестні акції вчених з приводу скорочення бюджету НАН України та галузевих академій. Наголошено, що значну увагу українські масмедіа присвячували проблемам академічної доброчесності, що

зумовлювалося низкою скандалів, пов'язаних із виявленням плагіату в наукових і кваліфікаційних працях. Акцентовано увагу на наявності загрозової тенденції до масового виїзду з України наукових кадрів, яка стала об'єктом зацікавлення українських журналістів. Водночас стверджено, що до менш аналізованих й обговорюваних проблем належали кроки української влади щодо підтримки молодих учених, а також популяризація здобутків українських учених. Зауважено, що недостатньо висвітлювалося й питання ролі науки у сфері оборони України в умовах російсько-української війни, попри те, що воно повинно було би стати одним із головних у публічному просторі загалом і медійному зокрема.

Ключові слова: масмедійний дискурс, російсько-українська війна, наукова сфера, реформи, наукова політика, дисертації, академічна доброчесність.

В умовах постіндустріального розвитку українського суспільства наукова сфера вважається одним з основних трансформаційних чинників, покликаних забезпечити інноваційне вирішення найвідчутливіших економічних і соціальних проблем. Однак накопичення значної кількості питань у науково-технологічному секторі не дає підстави для оптимістичних висновків щодо ролі науки в розвитку українського суспільства. Звісно, увага до науки політиків та експертів зросла з огляду на російсько-українську війну, яка почалася у 2014 р. Було започатковано низку важливих реформ як вияв проєвропейської наукової політики України. Безумовно, українські масмедіа висвітлювали й аналізували процеси і результати перетворень у науковій сфері, зосереджуючи увагу на різних аспектах наукового життя країни. З огляду на це, вважаємо за необхідне проаналізувати представленість проблематики функціонування науки в українському масмедійному дискурсі.

Роль і завдання діяльності засобів масової інформації (ЗМІ) у суспільстві, що перебуває у стані гібридної чи конвенційної війни, аналізували: Мар'ян Житарюк (Житарюк, 2023), Тетяна Рогова і Катерина Касімова (Рогова, Касімова, 2023), Валерія Яржемська (Яржемська, 2023). Аналіз технологій та наративів соціальних медіа в умовах пропаганди під час війни в Україні здійснив американський дослідник Кеннет Джеймс Бойт (Kenneth James Boyte) (Boyte, 2017) та українські науковці Микола Махортюк і Марина Сидорова (Makhortykh, Sydorova, 2017). Роль масмедіа щодо популяризації науки в Україні окреслила Марія Бутиріна (Бутиріна, 2020). Тракткування науково-технічного знання як ідеології постіндустріального суспільства та вплив на це масмедіа схарактеризувала Оксана Терешкун (Терешкун, 2010). З'ясування питання про представленість проблематики наукової політики в масмедійному дискурсі України, передусім під час російсько-української війни, потребує окремого наукового опрацювання.

Мета статті – розкрити напрями і змістові аспекти проблематики функціонування наукової сфери в масмедійному дискурсі України від початку війни у лютому 2014 р. до повномасштабного нападу Росії на Україну в лютому 2022 р.

Українські ЗМІ не приділяли сталої уваги науковій політиці в Україні. У полє зору журналістів потрапляли ті чи ті заяви про важливість науки для посилення оборонного потенціалу України або ж про необхідність припинення співпраці з Росією на науковій ниві. До прикладу, «Українська правда» в січні 2015 р. поширила заяву Міністерства освіти і науки (МОН) України про неможливість науково-технічної співпраці України з Російською Федерацією (РФ). У заяві йшлося про переслідування

українських науковців на окупованих територіях, а також передбачалася можливість відновлення співпраці за умови зміни політики Москви, відмови від терористичної діяльності, виведення окупаційних російських військ із Криму і Донбасу. МОН України закликала фундацію «Фольскаваген» допомогти українським науковцям з евакуйованих установ, а також припинити підтримку російської науки (Міносвіти, 2015). Інформація про рішення університетів і наукових установ припинити співпрацю з ученими із країни-агресора зрідка потрапляла у ЗМІ. Наприклад, лише у грудні 2016 р. з'явилося повідомлення про те, що радника президента Росії, академіка РАН Сергея Глазьева (Сергей Глазьев) відрахували зі складу Національної академії наук (НАН) України (У НАН, 2016), у жовтні 2017 р. – про рішення Академії аграрних наук України призупинити членство всіх академіків із Росії (Академія аграрних наук, 2017), а в червні 2021 р. – про наміри Київського національного університету ім. Т. Шевченка позбавити звання «почесний доктор» ректора Московського державного університету ім. М. Ломоносова Віктора Садовнічого (Виктор Садовничий), який є членом партії «Єдина Росія» (КНУ, 2021).

Попри все, у ЗМІ в роки російсько-української війни траплялися яскраві випадки зацікавлення й аналізу реформ (зокрема і потенційних) у сфері української науки. Так, у травні 2015 р. на сайті «Радіо Свобода» з'явилося інтерв'ю з відомим біологом Наталією Шульгою, головним експертом із питань науки у громадській коаліції «Реанімаційний пакет реформ» і директором Громадської організації (ГО) «Український науковий клуб». Вона розкритикувала неухагу українських урядів до науки, внаслідок чого відбулося «зубожіння економіки» та зникнення продуктивних підприємств. Експертка вела мову про новації в царині науки, обумовлені у проєкті змін до Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність». Ішлося, по-перше, про зміну управління науковою сферою на основі принципу поєднання зусиль науковців та підприємців; по-друге, про створення Національного фонду досліджень (НФД). Наголосивши на необхідності причетності держави до фондів, які працюють як агенції з надання грантів на відкритих конкурсах, Н. Шульга навіть заговорила про ламання монополії НАН на наукові дослідження, а також про потребу щорічно виділяти для НФД кошти в розмірі 1 % ВВП (внутрішнього валового продукту) України (Набока, 2015).

Крім того, дослідниця відстоювала потребу активізації зусиль українських учених щодо публікацій у реферованих журналах, розміщених у базах даних Thomson Reuters, Scopus. Вона виступала за внесення вимоги таких публікацій до конкурсних умов НФД, а також необхідних складових презентації дисертаційних досліджень. Водночас вказала на проблему «купівлі дисертацій», яка, на її думку, процвітає переважно в гуманітарних науках. Ще одна проблема, за словами Н. Шульги, – наявність «генераційного розриву», виявом чого стало зменшення науковців віком від 30 до 50 років. На подолання цих проблем треба спрямувати реформи, підтримувати молодих дослідників (Набока, 2015).

Свої міркування Наталія Шульга продовжила в інтерв'ю журналістці Марії Щук у вересні 2015 р., передусім закликавши державні органи змінити валютні правила фінансування, які б дали змогу українським ученим отримувати фінансування від європейських фондів. Участь українських науковців у програмі «Горизонт-2020» дає їм можливість отримати матеріальну підтримку, реалізувати свої «стартапи», стати повноцінними учасниками європейського наукового життя. Оскільки європейські кошти потрапляють на рахунки Державного казначейства, доступ до яких обмежений, для

дослідників важливо змінити систему надходження фінансів. Окрім того, на думку Н. Шульги, варто було вирішити питання відряджень та стажувань за кордоном і водночас зберегти за нею робоче місце в Україні. Однак вона вкотре наголосила на потребі українським ученим подолати мовний бар'єр – на достатньому рівні оволодіти англійською мовою (Щур, 2015).

На жаль, доволі рідко у ЗМІ публікували спеціальні матеріали, які би висвітлювали досягнення української науки. У 2016 р. «Українська правда» переповіла тези міністра освіти і науки України Лілії Гриневич, яка назвала чотири найбільші досягнення українців за минулі 25 років. Ішлося про електрозварювання м'яких тканин, участь українських учених у відкритті бозона Хігса та створенні детекторів для великого андронного колайдера, теоретичні відкриття з фізики графену, технологію розпізнавання осіб та об'єктів мобільними пристроями (Гриневич, 2016). Найцікавішу публікацію щодо досягнень сучасної української науки оприлюднила на сайті порталу «Лівий берег» журналістка Наталія Букшовська в жовтні 2021 р. Їй вдалося поспілкуватися з низкою відомих українських учених, які здійснюють різноманітні дослідження у сфері природничих наук. Так, вона розповіла про зміст досліджень нейробіолога Сергія Данілова, який разом із групою програмістів і психологів розробляє програму щодо ранньої діагностики аутизму. Висвітлила дослідження біолога, фахівця з морських ссавців Павла Гольдіна, який із 2019 р. здійснює авіаційний облік дельфінів у Чорному морі. Окреслила студії українських фізиків, зокрема Антона Рудаковського, над питанням темної матерії. Розповіла про роботу доктора біологічних наук Анни Куземко щодо вивчення біорізноманіття українських степів. Описала результати досліджень людського болю, здобутих нейрофізіологом Наною Войтенко. Водночас журналістка акцентувала на потребі адекватного фінансування та якісних реформ наукової сфери в Україні (Бушковська, 2021).

Одним із головних питань, які привертала увагу ЗМІ, було фінансування наукових інституцій України. Наприкінці 2015 р. прем'єр-міністр Арсеній Яценюк зауважив, що виділені державою мільярди на розвиток науки «пропадають на макулатуру», тобто не приносять реальних результатів для технологічного розвитку. Він також наголосив на непрозорості розподілу коштів у наукових установах, вказав на необхідність пошуку фінансування для здійснення наукових проєктів у європейських фондах. Глава уряду пообіцяв під час підготовки закону про держбюджет контролювати витрати мільярдів гривень на наукову сферу (Яценюк перевіряє, 2015).

Результатом такого підходу стало доволі серйозне урізання видатків на фінансування академічних установ. 22 січня 2016 р. президент НАН України Борис Патон на сторінках «Голосу України» поінформував журналістів, а відтак і суспільство, про зменшення обсягів фінансування, наголосивши, що це призведе до згорання дослідницьких проєктів і втрати наукових кадрів. Він вказав на недофінансування української наукової сфери, на яку у 2015 р. виділили загалом 5 млрд грн, із них 2,3 млрд – на НАН України. Оскільки ця сума відповідала приблизно 200 млн євро, то Б. Патон порівняв її з фінансуванням середнього рівня університету в Європейському Союзі (ЄС). Водночас, за його словами, Румунія виділяє на наукові дослідження 1 млрд, а Польща – 5 млрд євро (Патон, 2016). Думки президента НАН України ретранслювали деякі масмедіа, зокрема «Українська правда» (НАН, 2016). Питання фінансів для НАН України знову ринуло в масмедіа у квітні 2016 р. Журналістка Яна Трегубова описала протестну ходу працівників НАН України 19 квітня 2016 р. від майдану Не-

залежності до будівель Кабінету Міністрів України (КМУ) та Верховної Ради України (ВРУ). Учасники акції виступали за збільшення фінансування науки. З ними поспілкувалася міністр освіти і науки Л. Гриневич, яка висловила вченим солідарність. Відтак із мітингувальниками зустрічався голова ВРУ Андрій Парубій (Трегубова, 2016а).

Того ж дня журналістка опублікувала статтю «Що врятує Академію наук: гроші чи внутрішні зміни?». У ній представлено вимогу протестувальників збільшити фінансування НАН України на понад 700 млн грн, а також подано низку думок чільних діячів академії та незалежних експертів. Голова профспілки працівників НАН України Анатолій Широков зазначив про недоотримання академією 725 млн грн, назвавши таке фінансування дискримінаційним. Віцепрезидент НАН України Анатолій Загородній вказав на проблему скорочення штатів (зокрема майже 20 % працівників Інституту теоретичної фізики). Він висловив думку про загрозу знищення наукових шкіл, які формуються десятиліттями, але можуть бути втрачені впродовж одного-двох років. Заступник міністра освіти і науки Максим Стріха визнав «трагічним» рівень фінансування науки, але заперечив дискримінацію академії, оскільки на потреби НАН України було виділено 2 млрд 45 млн грн, а на наукові дослідження в університетах – менше 0,5 млрд. На його думку, консервативне керівництво академії виявляється нездатним захищати інтереси наукових структур і не відстежує змін, які відбуваються в суспільстві. Експертка Н. Шульга наполягала на потребі реформування НАН України, проведення її аудиту, який дав би змогу виявити неефективні підрозділи, а також закликала до змін зсередини: збільшити вакансії молодим ученим; припинити фінансування вчених похилого віку, які перебувають на пенсії і не працюють продуктивно (Трегубова, 2016б).

Незабаром журналістка Марія Щур знову поцікавилася думкою Наталії Шульги, цього разу із приводу ситуації навколо фінансування НАН України. Передусім Н. Шульга вказала на законопроект про наукову діяльність, який передбачає поступове досягнення рівня фінансування науки в розмірі 1,7 % ВВП. Знову ж вказала на відсутність аудиту НАН України та галузевих академій. Основним засобом реформування науки Н. Шульга назвала конкурсне фінансування наукових проєктів, а також активізацію участі українських учених у європейській грантових конкурсах. Експертка мовила про переформатування мислення, відхід від радянської системи забезпечення науки, навела приклад Польщі, яка хоч і зазнає певних невдач, але зуміла створити точкові наукові інституції світового рівня (Щур, 2016).

Журналістка Богдана Костюк, також намагаючись проаналізувати ситуації й окреслити перспективи розвитку української науки, поспілкувалася з учасниками акції протесту НАН України, зокрема археологом Віталієм Отрощенко, та міністром освіти і науки України Лілією Гриневич, яка наголосила на потребі прийняття закону про наукову й науково-технічну діяльність. Водночас вказала на можливості фінансування проєктів українських учених завдяки програмі «Горизонт-2020» та завдяки підтримці Міжнародного Вишеградського фонду. Однак сама журналістка приєдналася до думки тих учених, які вважали участь у європейських грантах «тимчасовими і ситуативними рішеннями», а відтак вказували на подальшу невирішеність питань стратегічного розвитку української науки (Костюк, 2016).

Немов відповідаючи на пропозиції тих урядовців та експертів, які за приклад реформування науки висували Польщу, журналіст Юрій Савицький ретельніше окреслив цей аспект. В опублікованій наприкінці квітня 2016 р. статті він з'ясував, що в

Польщі на наукову сферу виділяють 0,7 % ВВП, що значно менше, ніж загалом у ЄС, де цей показник сягає 2 %, а у Фінляндії – 4 %. Найкращим прикладом він вважав підхід до фінансування науки в Ізраїлі, де щорічні видатки на неї сягають 4,4 % ВВП. Автор статті навіть слова міністра освіти Польщі Ярослава Говіна (Jarosław Adam Gowin), який говорив про імітацію науки польськими дослідниками замість формування інноваційних продуктів. Водночас журналіст визнав, що в Польщі триває підготовка закону про інноваційну діяльність, який спрямуватиме зусилля великих державних і приватних компаній на розвиток наукових досліджень. Позитивним визнано й діяльність Фонду польської науки, що сприяє поверненню до країни молодих учених, яким пропонують гранти в розмірі до 200 тис. євро (Савицький, 2016). Власне такі кроки запропоновано як приклад до застосування українським менеджерам науки.

Питання фінансового забезпечення науковців продовжували фігурувати в українських масмедіа і в наступні роки. У вересні 2017 р. соціологічна група «Рейтинг» провела опитування 1 000 науковців із Києва, Львова, Дніпра, Харкова й Одеси, у результаті якого з'ясувала, що лише 2 % українських учених визнали достатнім фінансування своєї праці, натомість 5 % заявили про часткове забезпечення, а 35 % відповіли, що їхня діяльність взагалі не фінансується. Водночас 57 % учених заявили про бажання змінити роботу через незадовільний рівень оплати праці й фінансування наукових досліджень. Цю інформацію поширила «Українська правда» (Лише 2 %, 2017).

У жовтні 2018 р. із нагоди 100-річчя НАН України працівники наукових установ знову провели акції протесту проти недофінансування науки (Артюшенко, 2018). 29 березня 2021 р. Радіо Свобода опублікувало відкритий лист українських інтелектуалів, об'єднаних в ініціативній групі «Перше грудня», із критикою наукової політики і хронічного недофінансування науки. Всі без винятку українські уряди були обвинувачені в тому, що Україна «з першої двадцятки провідних наукових держав світу опинилася внизу першої сотні» («Україні загрожує колапс науки», 2021). Відзначалася непрофесійність чиновників, які керують науковою сферою, імітація демократичних реформ, домінування партійних, кланових та корупційних інтересів. Лист підписали Олександра Гнатюк, Володимир Єрмоленко, Євген Захаров, Йосип Зісельс, Мирослав Мариневич, Ігор Козловський, Ігор Юхновський, Ярослав Яцків. До листа були додані подібні заяви від Академічної групи «Наука та інновації» й Астрономічної асоціації («Україні загрожує колапс науки», 2021).

Окремі аспекти реформування науки висвітлювали українські масмедіа. На початку 2018 р. ЗМІ поширили інформацію від МОН України про перше засідання Національної ради з питань розвитку науки і технологій, на якій розглядатимуть питання створення НФД (Фонд досліджень, 2018). У бюджеті на 2019 р. було закладено 1 млрд грн для Фонду Президента України. Ці кошти планували витратити на підтримку освітніх і наукових ініціатив, зокрема на стипендії та гранти для молодих учених. Цитували слова президента Петра Порошенка про прозорість діяльності фонду (Порошенко розповів, 2018). Ще однією новацією мав стати Відкритий індекс цитування українських науковців, про впровадження якого в листопаді 2019 р. оголосив заступник міністра освіти і науки України Юрій Полухович (Хорошак, 2019).

Кроки української влади та громадських організацій, спрямовані на підтримку молодих вчених, лише епізодично привертала увагу ЗМІ. У серпні 2016 р. масмедіа повідомили про результати Конкурсу проєктів молодих учених, у яких перемогли 79 наукових розробок науковці віком до 35 років, що працювали в університетах і науко-

вих інститутах України. Вперше з державного бюджету було виділено 12 млн грн на фінансування проєктів молодих учених. Загалом, було подано 439 проєктів наукових робіт за 11 тематичними секціями (79 наукових розробок, 2016).

Зрідка у ЗМІ з'являлася інформація про роль науки у сфері оборони України в умовах російсько-української війни. Осмислення цієї проблеми здійснив відомий економіст Богдан Данилишин у своєму блозі на порталі «Лівий берег». На відміну від інших, учений не акцентував на питанні фінансування НАН України, однак відзначив роль наукових інституцій при розробці оборонної доктрини. Розкритикувавши наявну військову доктрину України і вказавши на її хиби, Б. Данилишин відзначив потребу інтелектуальної роботи науковців, експертів над розробленням військово-політичної стратегії України. Навівши низку історичних прикладів щодо ролі науковців під час Другої світової війни, він висловив думку, що в умовах війни з російським агресором існування НАН України є виправданим лише в тому випадку, якщо вона працює над усіма аспектами, здатними забезпечити перемогу Україні. «Ми не зможемо успішно чинити опір Росії без допомоги наших вчених, без Академії наук, тому що в сучасну епоху це неможливо. Неможливо відстояти незалежність країни в стратегічній перспективі, якщо у ворога є військова доктрина ..., що відповідає умовам сучасності, а у нас такої доктрини немає. І вина за це лежатиме, насамперед, не на політиках, а на вчених, які повинні знати, як боротися з ворогом, і наполегливо доносити своє знання до політиків», – стверджував автор статті (Данилишин, 2020).

Проблема виїзду з України наукових кадрів, попри її актуальність, також не завжди привертала увагу ЗМІ. Щоправда, у вересні 2021 р. журналістка Оксана Расулова намагалася з'ясувати масштаби «відтоку мізків». Згідно з її даними, найбільше з України виїхало в 1996 р. – 267 учених. За 1991–2014 рр. емігрувало понад 1 600 науковців, переважно до США. Загалом, вона розповіла історію кількох науковців, які покинули Україну в різні роки, зокрема нейробіологів Іллі Круглікова й Олександра Щегловітова. Останній наголосив, що наука інтернаціональна, тож вчені повинні їхати за кордон і вчитися, налагоджувати контакти – і це природно. Однак ненормально, що вони їдуть назавжди, не повертаються, оскільки не мають перспектив у рідній країні (Расулова, 2021).

Ще одним напрямом масмедійного нарративу щодо стану науки в Україні став розгляд проблеми академічної доброчесності, передовсім такої її складової, як недобросовісні наукові дослідження і дисертації. У серпні 2015 р. ЗМІ поширили головні тези наказу МОН України «Про оприлюднення дисертацій та відгуки офіційних опонентів», а відтак і пояснення міністра освіти і науки Сергія Квіта. Він наголосив, що дисертації у відкритому доступі зберігатимуть в Українському інституті науково-технічної та економічної інформації (УкрІНТЕІ), а виші, у яких відбуватимуться захисти, повинні за допомогою відповідного програмного забезпечення здійснювати перевірку на плагіат не лише дисертацій, а й інших кваліфікаційних і навіть курсових робіт. Міністр наголосив на розробленні норм, які дадуть можливість відраховувати студентів, у чиїх кваліфікаційних роботах буде виявлено плагіат. Він виступив з різкою критикою науковців-плагіаторів, запропонувавши звільняти їх із роботи, а також повідомив, що Атестаційна колегія МОН лише за рік позбавила наукових ступенів трьох осіб, скасувала рішення спеціалізованих вчених рад щодо шести. На думку С. Квіта, боротися із плагіатом у наукових працях повинна сама ж академічна спільнота, прийнявши відповідне положення чи кодекс доброчесності та діючи відповідно до нього (Квіт про деталі, 2015).

Невідомо, чи академічна спільнота почула заклик міністра, але у 2016 р. українські масмедіа активно висвітлювали справу щодо плагіату в докторській дисертації Катерини Кириленко, дружини віцепрем'єр-міністра з гуманітарних питань і водночас міністра культури В'ячеслава Кириленка. Професорка Тетяна Пархоменко на сайті «Української правди» 13 січня 2016 р. опублікувала статтю, яка містила результати пошуку й виявлення плагіату у дисертаційній роботі Катерини Кириленко (Пархоменко, 2016а). Уже наступного дня з'явилася відповідь завідувачки кафедри філософії КНУКіМ К. Кириленко, яка намагалася спростувати обвинувачення у плагіаті загалом і потрактувала статтю Т. Пархоменко як замовну, назвавши її виявом «брудної політичної кампанії» проти її чоловіка-урядовця (Кириленко, 2016).

Незабаром до ЗМІ потрапив лист групи українських фізиків, яку очолив академік-секретар відділення фізики та астрономії НАН України Вадим Локтев, до МОН України із проханням переглянути питання щодо присудження Катерині Кириленко наукового ступеня доктора наук. У листі передусім йшлося про виявлення в дисертації К. Кириленко псевдонаукових тверджень про лептони як носії психіки (У докторській, 2016). Попри скандал у ЗМІ, комісія вченої ради Харківського національного педагогічного університету ім. Г. Сковороди у травні 2016 р. не виявила плагіату в дисертації К. Кириленко – лише 1,4 % подібності до інших текстів. Висновок комісії також потрапив до масмедіа (Комісія не знайшла, 2016). Атестаційна колегія МОН України на засіданні 1 липня 2016 р. не скасувала рішення спецради в Національному університеті біоресурсів та природокористування щодо присвоєння ступеня доктора педагогічних наук К. Кириленко. Цю ситуацію розкритикувала Т. Пархоменко, яка в публікації на сайті «Української правди» вказала на некоректні із правового боку дії спецради, зокрема щодо підрахунку кількості наукових статей, у яких К. Кириленко оприлюднила результати наукових досліджень. У підсумку Т. Пархоменко зробила категоричний висновок: МОН «легалізувало плагіат і псевдонауку в Україні» (Пархоменко, 2016b). На початку 2017 р. журналістка видання «Дзеркало тижня» Лідія Суржик представила експертний висновок Українського мовно-інформаційного фонду, у якому йшлося про результати аналізу мовностилістичного рівня дисертації К. Кириленко. Висновок містив твердження про невідповідність мовного та стилістичного оформлення дисертації рівню робіт на здобуття докторського ступеня (Суржик, 2017а).

Увага ЗМІ, очевидно, підштовхнула МОН до активних дій у напрямі протидії плагіату. Тож у липні на одному із засідань уряду міністр Л. Гриневич заявила про створення сховища академічних текстів, що дасть змогу автоматизувати пошук плагіату (Кабмін, 2016). У березні 2017 р. журналістка Ілона Громлюк опублікувала матеріал про «Дисертгейт» – групу українських учених, які займаються викриттям плагіаторів та псевдонауковців. Група на той час існувала вже рік і змогла викрити 12 недобросовісних «науковців», у дисертаціях яких містилося від 5 до 80 % плагіату. Більшість членів групи працювали «підпільно», але відомими були імена кількох із них: Тетяна Пархоменко, Світлана Благодетелева-Вовк, Ірина Єгорченко, Алла Сингаївська, Сергій Шарапов, Елеонора Шестакова. Журналістка розповіла і про таку ініціативу активісток, як заснування церемонії «Академічна негідність року», а також окреслила їхні біографії. Одним з основних меседжів статті стала теза про важливість голосу добросовісних науковців у протистоянні псевдонауці, особливо у закладах вищої освіти, де, за словами однієї з активісток, кількість списаних дисертацій сягає 90 % (Громлюк, 2017).

Викриття псевдонауковців тривали, але вони привертали увагу ЗМІ переважно тоді, коли стосувалися публічної особи. Так, у листопаді 2016 р. повідомили про плагіат у дисертації експміністра освіти і науки України Станіслава Ніколаєнка (Пархоменко, 2016с), у квітні 2017 р. – у кандидатській дисертації експрем'єр-міністра України Арсенія Яценюка (Пархоменко, 2017b), у серпні 2017 р. – у наукових працях Інни Костири, помічниці народного депутата Михайла Поплавського і водночас завідувачки кафедри міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв (КНУКіМ) (Пархоменко, 2017a), у травні 2019 р. – у докторській дисертації Сергія Бабака, на той час радника Президента Володимира Зеленського з питань освіти і науки (Пархоменко, 2019b). У липні 2019 р. у ЗМІ з'явилася інформація про плагіат у статтях заступника голови Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) Андрія Бутенка, а також у працях інших членів цієї організації (Пархоменко, 2019a). У лютому 2020 р. ступеня доктора історичних наук було позбавлено Петра Ющенка, колишнього народного депутата (У брата Ющенка, 2020). У червні 2020 р. масмедіа обговорювали питання призначення на посаду міністра освіти і науки України Сергія Шкарлета, у докторській дисертації якого також підозрювали плагіат (Не пустити Шкарлета, 2020; Бушковська, 2020b; Бушковська, 2020a). У 2021 р. українські медіа висвітлювали справу захисту дисертації та присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук скандальному депутату Іллі Киві (Мокрик, 2021; Громрада просить, 2021; Офіс генпрокурора, 2021). Тоді ж до рук активістів руху «Чесно» потрапила монографія на основі докторської дисертації Віктора Медведчука, у якій знайшли покликання на псевдонаукові твердження Юрія Канигіна (Саліженко, Огородник, 2021). Більшість цих повідомлень інформаційні й, на жаль, не містили оцінок негативних тенденцій у науковій сфері.

Виявлення високопоставлених псевдонауковців і відповідний медійний резонанс привертало увагу до позиції МОН у цьому питанні. Відповідні акценти знову пропонували «дисергейтівці». Так, у березні 2018 р. Т. Пархоменко на сайті «Української правди» вкотре висловила вкрай різку критику на адресу міністра освіти і науки Л. Гриневич. У статті звучали звинувачення в тому, що відомство гальмує викриття плагіаторів, не використовуючи ті правові важелі, які забезпечують відповідні нормативні документи (Пархоменко, 2018b). Журналістка Л. Суржик опублікувала резонансну статтю, де наголошувала, що, за висновками експертів, приблизно 30 % дисертацій, написаних і захищених у 1993–2017 рр., містять ознаки плагіату. Окрім того, за наукові ступені та вчені звання науковці-плагіатори отримують відповідні доплати, які коштують бюджету 4 млрд грн на рік. Особливо акцентувала на нееконімічних збитках від діяльності псевдонауковців, оскільки вони свідчать про корупцію, моральну деградацію освітньої і наукової сфер зокрема й суспільства загалом. Наводила і факти надання МОН України наукових ступенів громадянам РФ у 2017 р., до того ж за роботи, захищені в Московській духовній академії (Суржик, 2017b). У червні 2018 р. Т. Пархоменко вказала на ще одну проблему – експорт академічного плагіату. Вона наводила приклади підготовки в Україні дисертацій на замовлення для іноземних громадян (передовсім Польщі та Китайської Народної Республіки (КНР)). Характеризуючи діяльність однієї зі спецрад, вона наголосила: впродовж 2015–2018 рр. у ній було захищено 58 дисертацій із педагогіки, авторами яких є громадяни КНР. У більшості з них є текстові запозичення без зазначення джерела, що авторка підтверджувала відповідними доказами (Пархоменко, 2018a).

Отже, українські ЗМІ не приділяли сталої уваги науковій політиці в Україні. Загалом, український медійний дискурс щодо проблематики наукової сфери фокусувався на таких аспектах: 1) необхідність припинення співпраці з Росією на науковій ниві; 2) реформування наукової сфери, зокрема зміна управління та створення Національного фонду досліджень, Національної ради з питань розвитку науки і технологій; 3) досягнення українських учених (передусім у сфері природничих наук); 4) незадовільне фінансування наукових інституцій України; 5) кроки української влади, спрямовані на підтримку молодих вчених; 6) роль науки у сфері оборони України в умовах російсько-української війни; 7) масовий виїзд з України наукових кадрів; 8) проблеми академічної доброчесності, передовсім такої її складової, як недобросовісні наукові дослідження і дисертації. Відзначимо, що більшість окреслених аспектів у масмедіа висвітлювали епізодично. Лише питання недофінансування науки та скандальна тематика щодо плагіату в наукових працях, до того ж переважно публічних осіб, склали більш сталу тенденцію у річизі українського масмедійного дискурсу.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

79 наукових розробок молодих вчених отримають гроші від держави. (2016). *Українська правда*. <https://www.pravda.com.ua/news/2016/08/16/7117835/>

Академія аграрних наук призупинила членство всіх академіків з Росії. (2017). *Українська правда*. <https://www.epravda.com.ua/news/2017/10/31/630646/>

Артюшенко, В. (2018, 4 жовтня). Науковці провели акцію протесту проти недофінансування біля стін Верховної Ради. *Дзеркало тижня*. https://zn.ua/ukr/UKRAINE/naukovci-proveli-akciju-protestu-proti-nedofinansuvannya-bilya-stin-verhovnoyi-radi-290159_.html

Бутиріна, М. В. (2020). Популяризація науки в Україні: мас-медійні тренди. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціальні комунікації»*, 17. <https://periodicals.karazin.ua/sc/article/view/16524>

Бушковська, Н. (2020а). 87,4 % роботи – плагіат: вчені проаналізували статтю в. о. міністра Сергія Шкарлета та докторську дисертацію. *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/society/2020/08/10/241919/>

Бушковська, Н. (2020б). 25% дисертації Шкарлета – переписані. Більша частина – з російських джерел. *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/society/2020/08/20/242030/>

Бушковська, Н. (2021, 6 жовтня). Наука е! Чим займаються українські науковці. *Лівий берег*. https://lb.ua/society/2021/10/06/495602_nauka_ie_chim_zaymayutsya_ukrainski.html

Гриневич назвала 4 найбільші наукові досягнення українців за 25 років (2016, 25 серпня). *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/technology/2016/08/25/217104/>

Громлюк, І. (2017). Мисливці за плагіатом. Як група науковців шукає в Україні горе-академіків. *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/society/2017/03/21/223244/>

Громрада просить МОН звернути увагу на порушення під час захисту Киви. (2021). *Українська правда*. <https://www.pravda.com.ua/news/2021/04/28/7291847/>

Данилишин, Б. (2020, 1 червня). Наука і війна: чи може наука сприяти перемозі? *Лівий берег*. https://rus.lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/458814_nauka_i_viyna_chi_mozhe_nauka_spriyati.html

Житарюк, М. (2023). Оцінка й переосмислення роботи журналістів в умовах війни за незалежність України. *Український інформаційний простір*, 1(11), 55–71. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(11\).2023.279558](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(11).2023.279558)

Кабмін схвалив боротьбу з плагіатом. Створять сховище академічних текстів (2016, 22 липня). *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/technology/2016/07/22/215518/>

Квіт про деталі боротьби з плагіаторами. Дисертації будуть вивішуватись онлайн за 10 днів до дня захисту. (2015, 11 серпня). *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/society/2015/08/11/198488/>

Кириленко, К. (2016). Донос і цькування як універсальний засіб проти науки і культури. *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/columns/2016/01/14/206454/>

КНУ може забрати звання почесного доктора у члена «Єдиної Росії». (2021, 11 червня). *Українська правда*. <https://www.pravda.com.ua/news/2021/06/11/7296870/>

Комісія не знайшла в дисертації Катерини Кириленко плагіат, а лише 1,4 % тотожних текстів і упередженість. Документ. (2016, 13 травня). *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/society/2016/05/13/212285/>

Костюк, Б. (2016). Чи врятують українську науку європейські гранти? *ОСВІТА. UA*. <https://osvita.ua/vnz/51255/>

Лише 2 % українських науковців вважають свою справу добре оплаченою (2017, 10 жовтня). *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/society/2017/10/10/226893/>

Міносвіти: Науково-технічне співробітництво з Росією неможливе. (2015, 28 січня). *Українська правда*. <https://www.pravda.com.ua/news/2015/01/28/7056704/>

Мокрик, Д. (2021). Кива збрехав про участь в конференціях і додав до дисертації підробні довідки. *Bihus.Info*. https://bihus.info/kyva-zbrehav-pro-uchast-v-konferencziyah-i-dodav-do-dysertacziyi-pidrobni-dovidky/?fbclid=IwAR2MqmIIXQNdx_i1CL78IFB_iE2n15ZB2XoxiTgDA4zmjMwpRrfLkejz9w0

Набока, М. (2015). Неувага до науки призвела до зубожіння нашої економіки – Наталя Шульга. *Радіо Свобода*. <https://www.radiosvoboda.org/a/26999726.html>

НАН через брак фінансів скоротить дослідження та співробітників. (2016). *Українська правда*. <https://www.pravda.com.ua/news/2016/01/22/7096305/>

Не пустити Шкарлета: депутати хочуть заборонити «плагіаторам» займати посади в уряді. (2020). *Українська правда*. <https://www.pravda.com.ua/news/2020/06/25/7257150/>

Офіс генпрокурора розслідує підробки у дисертаціях Киви Чорного. (2021). *Українська правда*. <https://www.pravda.com.ua/news/2021/08/2/7302497/>

Пархоменко, Т. (2016а). Докторська дисертація Катерини Кириленко і відвертий плагіат. *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/columns/2016/01/13/206334/>

Пархоменко, Т. (2016б). Кириленкогейт. Як в Україні легалізуються плагіат і псевдонаука. *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/columns/2016/07/6/214760/>

Пархоменко, Т. (2016с). Плагіат Ніколаєнка. Екс-міністр і керівник спецради, що присудила ступінь дружині Кириленка, – теж крадій текстів. *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/columns/2016/11/30/220201/>

Пархоменко, Т. (2017а). Плагіат під егідою МОН: як доктором стала «права рука» Поплавського. *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/columns/2017/08/1/225629/>

Пархоменко, Т. (2017б). Про що свідчать 70 сторінок плагіату у кандидатській дисертації Яценюка. *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/columns/2017/04/10/223612/>

Пархоменко, Т. (2018а). В Україну за дисертацією, або про експорт академічного плагіату. *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/columns/2018/06/25/231746/>

Пархоменко, Т. (2018б). Як міністерство Лілії Гриневич гальмує викриття плагіаторів в Україні. *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/columns/2018/03/16/229557/>

Пархоменко, Т. (2019а). «Совість вищої освіти»: як плагіаторів найняли забезпечувати якість науки. *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/columns/2019/07/5/237418/>

Пархоменко, Т. (2019b). Радник Зеленського з освіти, який назвав «реальною» зарплатню вчителя в \$ 4 тисячі – плагіатор. *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/columns/2019/05/29/237021/>

Патон, Б. (2016, 22 січня). «Недофінансування Нан України призведе до згорання дослідницьких проектів і втрати наукових кадрів». *Голос України*. <http://www.golos.com.ua/article/263445>

Порошенко розповів, як витратить мільярд зі свого новоствореного фонду. (2018). *Українська правда*. <https://www.pravda.com.ua/news/2018/11/23/7199100/>

Расулова, О. (2021). Чужа наука. Історії вчених, що поїхали з України. *Лівий берег*. https://lb.ua/society/2021/09/09/493401_chuzha_nauka_istorii_vchenih_shcho.html

Рогова, Т., Касімова, К. (2023). ЗМІ прифронтового міста у висвітленні повномасштабного вторгнення РФ. *Український інформаційний простір*, 1(11), 133–148. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(11\).2023.279620](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(11).2023.279620)

Савицький, Ю. (2016). Як розвивати науку в державі, яка пасе задніх? Польські ідеї для України. *Радіо Свобода*. <https://www.radiosvoboda.org/a/27703495.html>

Саліженко, О., Огородник, С. (2021). Пристосуванець: Як Медведчук шукав національну ідею, але знайшов балалайку і газову трубу. *Українська правда*. <https://www.pravda.com.ua/articles/2021/07/13/7300319/>

Суржик, Л. (2017а). Доктор Плагіат. Академічна експертиза докторської дисертації дружини віце-прем'єра показала: плагіат і безліч помилок. *Дзеркало тижня*. https://zn.ua/ukr/science/doktor-plagiat-239022_.html

Суржик, Л. (2017b). Чотири мільярди на плагіат. *Дзеркало тижня*. https://zn.ua/ukr/science/chotiri-milyardi-na-plagiat-242950_.html

Терешкун, О. Ф. (2010). Наука і техніка як ідеологія сучасного суспільства. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. *Політологія. Соціологія. Право: зб. наук. праць*, 4(8), 104–110.

Трегубова, Я. (2016а). Науковці НАНу під Верховною Радою вимагали збільшити фінансування (відео). *Радіо Свобода*. <https://www.radiosvoboda.org/a/27684213.html>

Трегубова, Я. (2016b). Що врятує Академію наук: гроші чи внутрішні зміни? *Радіо Свобода*. <https://www.radiosvoboda.org/a/27683103.html>

У брата Ющенко забрали ступінь доктора наук через плагіат у дисертації. (2020). *ТСН*. <https://tsn.ua/ukrayina/u-brata-yuschenka-zabrali-stupin-doktora-nauk-cherez-plagiat-u-disertaciyi-1498620.html>

У докторській Катерини Кириленко знайшли псевдонауку про лептони. (2016). *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/culture/2016/01/25/207008/>

«Україні загрожує колапс науки». Інтелектуали закликають уряд вжити заходів. (2021). *Радіо Свобода*. <https://www.radiosvoboda.org/a/nauka-i-osvita-ukrayiny/31175465.html>

У НАН виключили українофоба Глазєва з рядів академіків. (2016). *ТСН*. <https://tsn.ua/politika/u-nan-viklyuchili-ukrayinofoba-glazyeva-z-ryadiv-akademikiv-847485.html>

Фонд досліджень і атестація по-новому. МОН розповіло, що чекає науковців у 2018 році. (2018, 5 січня). *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/society/2018/01/5/228311/>

Хорошак, К. (2019, 8 листопада). В Україні запустять свій «індекс цитування» науковців. Для чого він. *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/society/2019/11/8/238852/>

Щур, М. (2015, 10 вересня). Українські вчені зможуть ініціювати власні проекти в Європі – експерт. *Радіо Свобода*. <https://www.radiosvoboda.org/a/27237158.html>

Щур, М. (2016, 29 квітня). Науковців чекає складний рік, але українська наука стане кращою – Шульга. *Радіо Свобода*. <https://www.radiosvoboda.org/a/27706266.html>

Яржемська, В. (2023). Особливості діяльності ЗМІ Хмельницького краю в час війни росії проти України. *Український інформаційний простір*, 2(12), 135–148. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.2\(12\).2023.291174](https://doi.org/10.31866/2616-7948.2(12).2023.291174)

Яценюк перевіряє, чи мільярди для науки не «пропадають» на макулатуру. (2015, 18 листопада). *Українська правда*. <https://www.pravda.com.ua/news/2015/11/18/7089316/>

Boyte, K. (2017). An Analysis of the Social-Media Technology, Tactics, and Narratives Used to Control Perception in the Propaganda War Over Ukraine. *Journal of Information Warfare*, 16(1), 88–111. <https://www.jstor.org/stable/26502878>

Makhortykh, M., & Sydorova, M. (2017). Social media and visual framing of the conflict in Eastern Ukraine. *Media, War & Conflict*, 10(3), 359–381. <https://www.jstor.org/stable/26392786>

REFERENCES

79 naukovykh rozrobok molodykh vchenykh otrymaiut hroshi vid derzhavy. (2016). *Ukrainska pravda*. <https://www.pravda.com.ua/news/2016/08/16/7117835/> (in Ukrainian).

Akademiia ahramnykh nauk pryzupynyla chlenstvo vsikh akademikiv z Rosii. (2017). *Ukrainska pravda*. <https://www.epravda.com.ua/news/2017/10/31/630646/> (in Ukrainian).

Artiushenko, V. (2018, Zhovten 4). Naukovtsi provely aktsiiu protestu proty nedofinansuvannia bilia stin Verkhovnoi Rady. *Dzerkalo tyzhnia*. https://zn.ua/ukr/UKRAINE/naukovci-proveli-aktsiyu-protestu-proti-nedofinansuvannya-bilya-stin-verhovnoyi-radi-290159_.html (in Ukrainian).

Butyrina, M. V. (2020). Populiaryzatsiia nauky v Ukraini: mas-mediini trendy. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriia «Sotsialni komunikatsii»*, 17. <https://periodicals.karazin.ua/sc/article/view/16524> (in Ukrainian).

Bushkovska, N. (2020a). 87,4 % roboty – plahiat: vcheni proanalizuvaly statii v. o. ministra Serhiia Shkarleta ta doktorsku dysertatsiiu. *Ukrainska pravda*. <https://life.pravda.com.ua/society/2020/08/10/241919/> (in Ukrainian).

Bushkovska, N. (2020b). 25 % dysertatsii Shkarleta – perepysani. Bilsha chastyna – z rosiiskykh dzherel. *Ukrainska pravda*. <https://life.pravda.com.ua/society/2020/08/20/242030/> (in Ukrainian).

Bushkovska, N. (2021, Zhovten 6). Nauka ye! Chym zaimaiutsia ukrainski naukovtsi. *Livyi bereh*. https://lb.ua/society/2021/10/06/495602_nauka_ie_chim_zaymayutsya_ukrainski.html (in Ukrainian).

Hrynevych nazvala 4 naibilshi naukovi dosiahnennia ukrainsiv za 25 rokiv (2016, Serpen 25). *Ukrainska pravda*. <https://life.pravda.com.ua/technology/2016/08/25/217104/> (in Ukrainian).

Hromliuk, I. (2017). Myslyvtsi za plahiatom. Yak hrupa naukovtsiv shukaie v Ukraini hore-akademikiv. *Ukrainska pravda*. <https://life.pravda.com.ua/society/2017/03/21/223244/> (in Ukrainian).

Hromrada prosyt MON zvernuty uvahu na porushennia pid chas zakhystu Kyvy. (2021). *Ukrainska pravda*. <https://www.pravda.com.ua/news/2021/04/28/7291847/> (in Ukrainian).

Danylyshyn, B. (2020, Cherven 1). Nauka i viina: chy mozhe nauka spryati peremozi? *Livyi bereh*. https://rus.lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/458814_nauka_i_viyna_chi_mozhe_nauka_spryati.html (in Ukrainian).

Zhytariuk, M. (2023). Otsinka y pereosmyslennia roboty zhurnalistiv v umovakh viiny za nezalezhnist Ukrainy. *Ukrainskyi informatsiinyi prostir*, 1(11), 55–71. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(11\).2023.279558](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(11).2023.279558) (in Ukrainian).

Kabmin skhvalyv borotbu z plahiatom. Stvoriat skhovyshche akademichnykh tekstiv (2016, Lypen 22). *Ukrainska pravda*. <https://life.pravda.com.ua/technology/2016/07/22/215518/> (in Ukrainian).

Kvit pro detali borotby z plahiatoramy. Dysertatsii budut vyvishuvatys onlain za 10 dnyv do dnia zakhystu. (2015, Serpen 11). *Ukrainska pravda*. <https://life.pravda.com.ua/society/2015/08/11/198488/> (in Ukrainian).

Kyrylenko, K. (2016). Donos i tskuvannia yak universalnyi zasib proty nauky i kultury. *Ukrainska pravda*. <https://life.pravda.com.ua/columns/2016/01/14/206454/> (in Ukrainian).

KNU mozhe zabraty zvanntia pochesnoho doktora u chlena «Iedynoi Rosii». (2021, Cherven 11). *Ukrainska pravda*. <https://www.pravda.com.ua/news/2021/06/11/7296870/> (in Ukrainian).

Komisiia ne znaishla v dysertatsii Kateryny Kyrylenko plahiat, a lyshe 1,4 % totozhnykh tekstiv i uperedzhenist. Dokument. (2016, Traven 13). *Ukrainska pravda*. <https://life.pravda.com.ua/society/2016/05/13/212285/> (in Ukrainian).

Kostiuk, B. (2016). Chy vriatuiut ukrainsku nauku yevropeiski hranty? *OSVITA.UA*. <https://osvita.ua/vnz/51255/> (in Ukrainian).

Lyshe 2 % ukrainskykh naukovtsiv vvazhaiut svoiu spravu dobre oplachenoiu (2017, Zhovten 10). *Ukrainska pravda*. <https://life.pravda.com.ua/society/2017/10/10/226893/> (in Ukrainian).

Minosvity: Naukovo-tekhniche spivrobitnytstvo z Rosiieiu nemozhlyve. (2015, Sichen 28). *Ukrainska pravda*. <https://www.pravda.com.ua/news/2015/01/28/7056704/> (in Ukrainian).

Mokryk, D. (2021). Kyva zbrekhav pro uchast v konferentsiiakh i dodav do dysertatsii pidrobni dovidky. *Bihus.Info*. https://bihus.info/kyva-zbrehav-pro-uchast-v-konferenciyah-i-dodav-do-dysertacziyi-pidrobni-dovidky/?fbclid=IwAR2MqmllXQNdx_i1CL78IFB_iE2nI5ZB2XoxiTgDA4zmjMwpRrfLkejz9w0 (in Ukrainian).

Naboka, M. (2015). Neuvaha do nauky pryzvela do zubozhinnia nashoi ekonomiky – Natalia Shulha. *Radio Svoboda*. <https://www.radiosvoboda.org/a/26999726.html>

NAN cherez brak finansiv skoroty doslidzhennia ta spivrobitnykiv. (2016). *Ukrainska pravda*. <https://www.pravda.com.ua/news/2016/01/22/7096305/> (in Ukrainian).

Ne pustyty Shkarleta: deputaty khochut zaboronyty «plahiatoram» zaimaty posady v uriadi. (2020). *Ukrainska pravda*. <https://www.pravda.com.ua/news/2020/06/25/7257150/> (in Ukrainian).

Ofis henprokurora rozsliduie pidrobky u dysertatsiiakh Kyvy Chornoho. (2021). *Ukrainska pravda*. <https://www.pravda.com.ua/news/2021/08/2/7302497/> (in Ukrainian).

Parkhomenko, T. (2016a). Doktorska dysertatsiia Kateryny Kyrylenko i vidverti plahiat. *Ukrainska pravda*. <https://life.pravda.com.ua/columns/2016/01/13/206334/> (in Ukrainian).

Parkhomenko, T. (2016b). Kyrylenkoheit. Yak v Ukraini lehalizuiutsia plahiat i psevdonauka. *Ukrainska pravda*. <https://life.pravda.com.ua/columns/2016/07/6/214760/> (in Ukrainian).

Parkhomenko, T. (2016c). Plahiat Nikolaienka. Eks-ministr i kerivnyk spetsrady, shcho prysudyla stupin druzhyni Kyrylenka, – tezh kradii tekstiv. *Ukrainska pravda*. <https://life.pravda.com.ua/columns/2016/11/30/220201/> (in Ukrainian).

Parkhomenko, T. (2017a). Plahiat pid ehidoiu MON: yak doktorom stala «prava ruka» Poplavskoho. *Ukrainska pravda*. <https://life.pravda.com.ua/columns/2017/08/1/225629/> (in Ukrainian).

Parkhomenko, T. (2017b). Proshchosvidchat 70 storinok plahiatu ukandydatskii dysertatsii Yatseniuka. *Ukrainska pravda*. <https://life.pravda.com.ua/columns/2017/04/10/223612/> (in Ukrainian).

Parkhomenko, T. (2018a). V Ukrainu za dysertatsiieu, abo pro eksport akademichnoho plahiatu. *Ukrainska pravda*. <https://life.pravda.com.ua/columns/2018/06/25/231746/> (in Ukrainian).

Parkhomenko, T. (2018b). Yak ministerstvo Lili Hrynevych halmuie vykryttia plahiatoriv v Ukraini. *Ukrainska pravda*. <https://life.pravda.com.ua/columns/2018/03/16/229557/> (in Ukrainian).

Parkhomenko, T. (2019a). «Sovist vyshchoi osvity»: yak plahiatoriv nainialy zabezpechuvaty yakist nauky. *Ukrainska pravda*. <https://life.pravda.com.ua/columns/2019/07/5/237418/> (in Ukrainian).

Parkhomenko, T. (2019b). Radnyk Zelenskoho z osvity, yakyi nazvav «realnoiu» zarplatniu vchytelia v \$ 4 tysiachi – plahiator. *Ukrainska pravda*. <https://life.pravda.com.ua/columns/2019/05/29/237021/> (in Ukrainian).

Paton, B. (2016, Sichen 22). «Nedofinansuvannia Nan Ukrainy pryzvede do zghortannia doslidnytskykh proektiv i vtraty naukovykh kadriv». *Holos Ukrainy*. <http://www.golos.com.ua/article/263445> (in Ukrainian).

Poroshenko rozpoviv, yak vytratyt miliard zi svoho novostvorenoho fondu. (2018). *Ukrainska pravda*. <https://www.pravda.com.ua/news/2018/11/23/7199100/> (in Ukrainian).

Rasulova, O. (2021). Chuzha nauka. Istorii vchenykh, shcho poikhaly z Ukrainy. *Livyi bereh*. https://lb.ua/society/2021/09/09/493401_chuzha_nauka_istorii_vchenih_shcho.html (in Ukrainian).

Rohova, T., & Kasimova, K. (2023). ZMI pryfrontovoho mista u vysvitlenni povnomasshtabnoho vtorhnennia RF. *Ukrainskyi informatsiinyi prostir*, 1(11), 133–148. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(11\).2023.279620](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(11).2023.279620) (in Ukrainian).

Savytskyi, Yu. (2016). Yak rozvyvaty nauku v derzhavi, yaka pase zadnikh? Polski idei dlia Ukrainy. *Radio Svoboda*. <https://www.radiosvoboda.org/a/27703495.html> (in Ukrainian).

Salizhenko, O., & Ohorodnyk, S. (2021). Prystosuvanets: Yak Medvedchuk shukav natsionalnu ideiu, ale znaishov balalaiku i hazovu trubu. *Ukrainska pravda*. <https://www.pravda.com.ua/articles/2021/07/13/7300319/> (in Ukrainian).

Surzhyk, L. (2017a). Doktor Plahiat. Akademichna ekspertyza doktorskoi dysertatsii druzhyni vitse-premera pokazala: plahiat i bezlich pomylok. *Dzerkalo tyzhnia*. https://zn.ua/ukr/science/doktor-plagiat-239022_.html (in Ukrainian).

Surzhyk, L. (2017b). Chotyry miliardy na plahiat. *Dzerkalo tyzhnia*. https://zn.ua/ukr/science/chotiry-milyardi-na-plagiat-242950_.html (in Ukrainian).

Tereshkun, O. F. (2010). Nauka i tekhnika yak ideolohiia suchasnoho suspilstva. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut»*. *Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo: zb. nauk. prats*, 4(8), 104–110 (in Ukrainian).

Trehubova, Ya. (2016a). Naukovtsi NANu pid Verkhovnoiu Radoiu vymahaly zbilshyty finansuvannia (video). *Radio Svoboda*. <https://www.radiosvoboda.org/a/27684213.html> (in Ukrainian).

Trehubova, Ya. (2016b). Shcho vriatuie Akademiuu nauk: hroshi chy vnurishni zminy? *Radio Svoboda*. <https://www.radiosvoboda.org/a/27683103.html> (in Ukrainian).

U brata Yushchenka zabraly stupin doktora nauk cherez plahiat u dysertatsii. (2020). *TSN*. <https://tsn.ua/ukrayina/u-brata-yuschenka-zabrali-stupin-doktora-nauk-cherez-plagiat-u-disertaciyi-1498620.html> (in Ukrainian).

U doktorskii Kateryny Kyrylenko znaishly psevdonauku pro leptony. (2016). *Ukrainska pravda*. <https://life.pravda.com.ua/culture/2016/01/25/207008/> (in Ukrainian).

«Ukraini zahrozhue kolaps nauky». Intelektualy zaklykaiut uriad vzhyty zakhodiv. (2021). *Radio Svoboda*. <https://www.radiosvoboda.org/a/nauka-i-osvita-ukrayiny/31175465.html>

U NAN vyklyuchyly ukrainofoba Hlazierova z riadiv akademikiv. (2016). *TSN*. <https://tsn.ua/politika/u-nan-viklyuchili-ukrayinofoba-glazyeva-z-ryadiv-akademikiv-847485.html> (in Ukrainian).

Fond doslidzhen i atestatsiia po-novomu. MON rozpovilo, shcho chekaie naukovtsiv u 2018 rotsi. (2018, Sichen 5). *Ukrainska pravda*. <https://life.pravda.com.ua/society/2018/01/5/228311/> (in Ukrainian).

Khoroshchak, K. (2019, Lystopad 8). V Ukraini zapustiat svii «indeks tsytuvannia» naukovtsiv. Dlia choho vin. *Ukrainska pravda*. <https://life.pravda.com.ua/society/2019/11/8/238852/> (in Ukrainian).

Shchur, M. (2015, Veresen 10). Ukrainski vcheni zmozhut initsiuuvaty vlasni proekty v Yevropi – ekspert. *Radio Svoboda*. <https://www.radiosvoboda.org/a/27237158.html> (in Ukrainian).

Shchur, M. (2016, Kviten 29). Naukovtsiv chekaie skladnyi rik, ale ukrainska nauka stane krashchoiu – Shulha. *Radio Svoboda*. <https://www.radiosvoboda.org/a/27706266.html> (in Ukrainian).

Yarzhemska, V. (2023). Osoblyvosti diialnosti ZMI Khmelnytskoho kraiu v chas viiny rosii proty Ukrainy. *Ukrainskyi informatsiyni prostir*, 2(12), 135–148. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.2\(12\).2023.291174](https://doi.org/10.31866/2616-7948.2(12).2023.291174) (in Ukrainian).

Yatseniuk pereviriaie, chy miliardy dlia nauky ne «propadaiut» na makulaturu. (2015, Lystopad 18). *Ukrainska pravda*. <https://www.pravda.com.ua/news/2015/11/18/7089316/> (in Ukrainian).

Boyte, K. (2017). An Analysis of the Social-Media Technology, Tactics, and Narratives Used to Control Perception in the Propaganda War Over Ukraine. *Journal of Information Warfare*, 16(1), 88–111. <https://www.jstor.org/stable/26502878> (in English).

Makhortykh, M., & Sydorova, M. (2017). Social media and visual framing of the conflict in Eastern Ukraine. *Media, War & Conflict*, 10(3), 359–381. <https://www.jstor.org/stable/26392786> (in English).

Paraskoviya DVORIANYN

PhD (Social Communications)

Associate Professor of the Department of Broadcast and Television

I. Franko National University of Lviv

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7858-3563>

e-mail: paraskadvoryanyn@gmail.com

Vasyl ILNYTSKYI

Doctor of Historical Science, Professor

Head of the Department of Ukraine's History and Law

I. Franko State Pedagogical University of Drohobych

Associate Professor of the Department of Mobilization Organizational,

Staffing and Human Resources

The Hetman P. Sahaidachny National Army Academy

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4969-052X>

e-mail: vilnickiy@gmail.com

SCIENTIFIC SPHERE OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR: MEDIA DISCOURSE 2014–2022

The article explored the main directions and content aspects of the problems of the functioning of the scientific sphere in the mass media discourse of Ukraine from the beginning of the war in February 2014 to the full-scale Russian attack on Ukraine in February 2022. The research methodology is based on the principles of scientificity, systematicity, and the use of discourse analysis as an interdisciplinary approach to studying the mass media space. This study is the first to explore and analyse the directions and content dimensions of issues related to the reform of secondary education in Ukraine within the context of social media discourse from 2014 to 2022. The research demonstrates that Ukrainian media lacked consistent attention to scientific policy during this period. The analysis highlights how the Ukrainian media addressed challenges in the scientific domain, focusing on specific aspects through a multidimensional lens. The Ukrainian media did not pay constant attention to scientific policy in Ukraine during the specified period. The analysis shows that the Ukrainian media discourse on scientific issues primarily emphasized the need to terminate cooperation with Russia in the scientific domain. This focus reflected broader socio-political concerns and underscored the importance of redefining international scientific collaboration in the context of geopolitical tensions. The reform of the scientific sphere was repeatedly discussed, in particular, changing the management of science, the creation of the National Research Fund, the National Council for the Development of Science and Technology. One of the key issues was the issue of unsatisfactory financing of scientific institutions in Ukraine, because it attracted the attention of the media through the protests of scientists regarding the budget cuts of the NAS of Ukraine and branch academies. Ukrainian mass media devoted considerable attention to the problems of academic integrity, which was due to a number of scandals related to the detection of plagiarism in scientific and qualification works. The threatening trend towards the mass exodus of scientific personnel from Ukraine also became the object of interest of Ukrainian journalists. The current media gave limited attention to several important issues, such as the measures taken by Ukrainian authorities to support young scientists and the popularization of the achievements of Ukrainian researchers. Moreover, the role of science in Ukraine's defense against the Russian invasion was insufficiently covered, despite its potential to be a key topic in both the public discourse and the media.

Key words: mass media discourse, Russian-Ukrainian war, scientific sphere, reforms, scientific policy, dissertations, academic integrity.